УДК 639.2/.3(477) "18/19"

Олег Проців

Експорт рибної продукції Галичини кінця XIX – початку XX ст.: адміністративний, економічний аспект

АНОТАЦІЯ

Розглянуто економічне значення експорту рибної продукції у Галичині кінця XIX – початку XX ст. Проаналізовано статистичні дані Галичини та інших країн Європи та практику правозастосування органів державної влади при експортних операціях. Висвітлено нормативно-правове регулювання організації поштових перевезень рибної продукції, діяльність органів влади при організації експорту рибної продукції. Проаналізовано вплив та роль посередницьких комерційних організацій на експорт продукції.

Ключові слова: Австро-Угорська монархія, Галичина, раки, риба, економіка, браконьєрство, торгівля, експорт, імпорт.

Exports of fish products of Galicia in late XIX - early XX centuries: administrative, economic aspects

It was researched the economic value of exports of fish products in Galicia in late XIX - early XX centuriesy. It was analyzed the statistics of Galicia and other European countries and the enforcement of public authorities in export transactions. It was researched the legal regulation of postal traffic the fish products, and government activities in the export of fish products. It was analysed the influence and role of intermediary business organizations in exports.

Keywords: Austro-Hungarian monarchy, Galicia, crabs, fish, economy, poaching, trade, export, import.

Постановка проблеми. В умовах сучасної України спостерігається низький рівень споживання рибної продукції, що є наслідком недосконалого державного регулювання цієї галузі. Дослідження цієї проблематики в історичному контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості для вирішення проблеми.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Адміністративний та економічний аспекти проблеми правового регулювання та практики правозастосування експорту рибної продукції Галичини кінця XIX – початку XX ст. висвітлені у працях І. Крип'якевича, Л. Вейгля, С. Павліка, Й. Розвадовського, часописах «Окульник» та «Ловець», статистичних довідниках та кодексах законів Галичини. Проте, деякі проблеми розглянуто побіжно, і вони потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – дослідити державне регулювання, правозастосування органами державної влади у частині експорту рибної продукції у Галичині XIX – початку XX ст. Проаналізувати господарське значення рибної продукції та її експорту, зокрема.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- здійснити аналіз діючих нормативно-правових актів Галичини та практики їх правозастосування в частині експорту рибної продукції;

- виявити закономірності й особливості експорту рибної продукції.

Виклад основного матеріалу.

Вдале географічне розташування України сприяє розведенню риби. М. Грушевський відзначав, що ще у XVI-XVII ст. експорт рибної продукції переріс у важливу галузь, що давала великі доходи [1]. Не поступалась у цій галузі й Галичина: ще у XVI столітті населення вживало дуже багато риби. З середини XIX ст. Галичина славилась великою кількістю раків. У східній Галичині їх навіть спалювали через відсутність попиту, а попіл використовували замість гною на полях. Існувала навіть приказка: «Не звір серед звірів їжак, не риба серед риб рак» [2]. Цією ситуацією скористались спекулянти, які у 1880 році викупили монопольне право торгівлі раками, що вивозились за кордон [3]. Цей рік вважається у Галичині початком великої торгівлі раками. Серед факторів, що сприяли торгівлі раками, слід назвати, по-перше, зростання ціни на них у Франції, Німеччині та південній Австрії, через епізоотію раків і їх загибель; і по-друге, між сусідніми країнами і Галичиною з'явилось залізничне сполучення. Як відзначала тодішня преса, з Галичини раки почали вивозити не лише окремими вагонами, але й цілими ешелонами. І це при тому, що рибалки жалілись на найвищий тариф перевезення товару в Австрії, що стримувало експорт риби: вартість перевезення одного товарного вагону на відстань 300 кілометрів в Австрії складала 360 крон, тоді як у Німеччині – 230 крон, Румунії – 260, Росії – 230 [4]. Однак деякі дослідники стверджують, що залізниця імені Карла Людвіга покращила можливості для експорту риби. Цим промислом в Рожнятові (сучасна Івано-Франківська обл.) зайнялись євреї, які організували вилов риби для експорту в країни Європи. Через це у річці Чечві стало набагато менше риби [5].

Тодішні аналітики відзначали, що найвигідніше було експортувати раки до Німеччини та Франції. Хоча й до Франції, особливо до Парижу була далека дорога, але у французів раки користувались набагато більшим попитом ніж у Галичині. Тож вартість раків у Франції була найвищою у Європі. У 1884 році одні лише парижани спожили 8 мільйонів голів раків на суму 400 тисяч франків. У Франції спостерігався їх дефіцит: спочатку раків виловили на околицях Парижу, а потім – у цілій Франції. Через великий попит до Парижу їх вперше експортували у 1868 році з Познані та Сілезії, всього у 1868 р. у Парижі було продано 38556 кошиків раків на суму 400125 франків. У кожному кошику було 150-180 раків, тобто, середня вартість рака становила 6 сантимів. Крім того, ціна раків протягом року коливалась. Влітку вони дешевшали, а взимку дорожчали [6].

Найбільше раків до Європи експортувала Росія, але через далеку дорогу раки втрачали у вазі. Щоб покращити якість раків, були організовані спеціальні господарства, де раків догодовували після їх перевезення з Росії та Галичини [7]. У 1906 році лише одне російське торгівельне підприємство скуповувало за рік у Литві, Білорусії, Смоленській та Псковській губерніях 15 мільйонів раків загальною вартістю 200 тисяч рублів. Переважно раків імпортували до Франції [8].

Для торгівців раками існували інструкції: раків найоптимальніше було пересилати у посилках вагою до 5 кілограм, бо за таких умов раки найменше гинули, а живі та свіжі раки мали найвищу ціну [9]. Транспортувати раків поштою влітку слід було у кошиках, застелених соломою, взимку – у скриньках. Перед цим їх необхідно було витерти ганчіркою та висушити на сонці. При пересилці раків взимку потрібно було слідкувати, щоб вони не замерзли і не загинули. Було підраховано, що при пересилці раків з Галичини до Парижу чи Берліну гине 10% [10]. Виробники повинні були врахувати те, що у Галичині найкраще продавались раки вагою 45-55 грам і віком 10-12 років, а у Німеччині та Франції – раки вагою 100 грам та віком 20 років. Більшим попитом користувались самці раків [11]. Ставковий рак через свої смакові характеристики вартував більше, ніж річковий, так як був більш м'ясистим і поживнішим [12].

У спеціалізованій рибальській літературі для охочих зайнятись торгівлею раками подавали контакти 43-х торгових організацій [13]. Серед основних тогочасних трейдерів, які займались експортом раків були: Селіг Хабер (Калуш), Хеммерлінг та Шток (Більшівці), Рейс (Болехів), Сахер (Миколаїв над Дністром), М. Мюллер (Бучач), Гросман (Тернопіль), Рап (Підволочиськ), Вейман (Розвадів), Бендель (Жовква), Міжнародний торговий дім експорту раків та експортна фірма «Гольдштайн» (Бучач), Андерманн (Броди), Шапіро (Богородчани), Розенцвайг (Рогатин), Гольдмарк (Ходорів), Фляйшман (Підзамче у Львові) [14].

З розбудовою у Галичині залізниць пожвавилась й торгівля рибою. Найбільший експорт рибної продукції здійснювався через залізничну станцію Підволочиськ, де з 1 жовтня 1903 року по 30 вересня 1904 року було відправлено 457485 кг живої риби, в тому числі 175593 кг – в окремих посилках та 281892 кг – у товарних вагонах. За цей же період з Тернополя було відправлено 12011 кг, Городка – 2930 кг, Перемишля – 5455 кг, Торська – 1400 кг, Ходорова – 7045 кг, Бурштина – 4502 кг, Затора – 175000 кг [15].

З розвитком наприкінці ХІХ ст. залізниці у східній Європі пожвавилась торгівля рибою й в Австрії: збільшився експорт риби з Росії та Румунії, а також морської риби з Німеччини [16]. Як свідчать статистичні дані, у 1895 році з Галичини було вивезено 388919 кг раків, тоді як завезено лише 10147 кг. Велика частина раків з Галичини була відправлена поштою за її межі: 295973 кг – за межі Австро-Угорської імперії і лише 82799 кг – до країн Австро-Угорщини. В Галичині найбільше раків споживали міста Львів та Краків. У Кракові була організована спілка «Union», що займалась торгівлею раками за кордоном. Із Станиславова єврейські торгівці висилали раки колією до Будапешту і Баварії (6364 кг раків в рік). Найбільшими виробниками раків були рибні господарства Ходорова та Більшівців, які відповідно щороку відправляли по 40 та 10 тонн раків до Австрії та Німеччини. Але й у Німеччині галицькі раки не застоювались. Відзначалось, що у Баварії галицьких раків спеціально догодовували і вже по дорожчій ціні перепродували до Франції та Німеччини. (Див. таб. № 1) [17]

Таблиця № 1

Галичина, повіти	Вивіз				Завіз
	Кількість (кг)	З яких вислано до			
		Галичини	Австро-Угорщини	Заграниці	З Галичини
		кг			Кг
Біберка	40000		5000	35000	
Городок	12407		3350	9057	
Львів (повіт)	1725	7	718	1000	15
Рогатин	10180		2680	7500	
Станиславів	6364		3064	3300	
Львів (місто)	8686		3088	5600	4500
Броди	32160		710	31450	
Сокаль	9750	400	750	8600	
Жовква	3050		1030	2020	
Бучач	28875	12	8863	20000	
Городенка	3000		2200	800	
Коломия	2100		1000	1100	
Скалат	100000		30000	70000	
Тернопіль	87300	8000	8300	71000	
Золочів	1711	100		1610	22
Долинський повіт	25720		6025	19695	
Калуш	3130		1955	1775	
Стрий	2525	25		2500	
По Галичині	388919	10147	82799	295973	10147

Поштовий департамент відзначав, що реалізація раків через Краків, який знаходився ближче до західних кордонів Галичини, у літній період досягала піку (біля 2,5 тони), транзитом тут проходило по 500 і більше кошиків раків в день [18].

Статистичні дані торгівлі раками свідчать, що у 1896 році головним чином їх експортували до Німеччини (на суму 265650 зол.), Італії (15500 зол.), Швейцарії (11800 зол.), Румунії (8000 зол.), Франції (1000 зол.). Найбільше раків виловлювали у річках Збруч, Буг та ставках Ходорова та Добровлян. Раків, виловлених на річці Буг, відправляли до Львова, а звідти – до Німеччини [19]. (Для порівняння дивись табл. № 2)

Таблиця № 2

Експорт раків та слимаків по Австро-Угорській імперії (1892-1896 р.р.)

Рік	Вартість вивезених раків та слимаків (у золотих).
1892	179700
1893	134820
1894	277095
1895	299090
1896	383350

Дослідники вважали, що Галичина має великий природний потенціал, але через брак відповідних високотехнологічних господарств вона не могла у повній мірі використати його і «збирала лише те, що дала природа» [20].

Відсутність відповідної правової культури у Галичині у поєднанні з неконтрольованим експортом раків спричинило їх здорожчення. Через привабливі ціни на раки часто порушувалось рибальське законодавство, а саме: терміни вилову та розміри раку [21]. Так, якщо у річці Верещиці біля Львова у 1880 році можна було ще виловити багато раків і ціна за копу становила 20 центів, то вже у 1884 році вартість раків зросла до 2-4 центи за штуку [22]. Проте, не лише браконьєри порушували законодавство щодо охорони раків, але й торгівці, які вдавались до махінацій. Імпортуючи незначну кількість раків з Росії, вони в подальшому додавали раки, виловлені у Галичині, декларували, їх як російський завіз, уникаючи сплати податків та завдаючи шкоди популяції раків у Галичині. Галицьке намісництво направило через це до фінансової дирекції Галичини лист від 21.12.1897р L. 86451 «У справі охорони раків», в якому вимагало запровадити відповідні сертифікати походження для раків [23]. Для врегулювання питання торгівлі раками з Росією Галицька фінансова дирекція видала розпорядження від 4 січня 1898 року L. 130830 усім митницям Галичини, що стосувалось торгівлі раками у містах Белз та Підволочиськ, через які імпортували російські раки в охоронний час. Увага була зосереджена на контролі кількості закуплених у Росії раків та їх їх експорту у країни Європи. Митниця перевіряла також параметри раків, що вивозили з Галичини [24]. Так, лише у Кракові з 28 травня по 20 липня митниками було сконфісковано 450 кошів раків (2120 кг – біля 50 тис. штук), так як там були самиці та раки розміром до 10 см, заборонені до вилову [25].

Для захисту своєї продукції німецькі рибалки домоглись встановлення мита на раки, яких завозили з Австро-Угорської імперії до Німеччини. Хоча це не сприяло вільній торгівлі, але мало вплив на збереження популяції раків у Галичині. А от Краківське рибальське товариство, лобіюючи інтереси рибоводів Галичини, неодноразово ставило питання про відміну ввізного мита на раки до Німеччини [26].

Через те, що Австро-Угорська імперія і Галичина, зокрема, не могли забезпечити відповідній на той час технологічний рівень розведення риби, це зумовило її здорожчення. Найбільше, чим могла на той час похвалитись Галичина, був лосось, виловлений у Віслі та Пруті [27]. Але за межами

Галичини вартість риби в інших країнах була дорожчою. Тож відповідно до об’єктивних законів економіки товар перетікав на ринки, де його можна дорожче продати. Так, Галицький карп експортували до Нідерландів [28]. Також за високі смакові якості лина, щуки, а особлива коропа їх також експортували до Швейцарії [29]. Спеціалізована галицька рибальська преса відзначала великий попит на форель у Німеччині та інформувала про доцільність її експорту, так як ціна форелі там сягнула 3,60 золотих за 1 кг [30].

Аналіз торгівлі між Австро-Угорщиною та Німеччиною показує, що у 1891 році з Німеччини до Австро-Угорщини експортовано 8542 тонн риби, при чому 5285,5 тонни – до Галичини, що становило 61% від всього експорту риби з Німеччини. Галичина, у свою чергу, експортувала до Німеччини лише 45,2 тонни риби, що становило біля 1% від імпорту. Слід відмітити, що в наступних роках розбіжність між експортом та імпортом риби до Галичини з Німеччини скоротилась у десять разів. (Детальніше у табл. № 3)

Таблиця № 3 [31]

Експорт та імпорт риби у Галичині у період з 1891 по 1899 рік

Вага у тоннах	1891 р.	1892 р.	1893 р.	1894 р.	1895 р.	1896 р.	1897 р.	1898 р.	1899 р.
Експорт риби з Німеччини до Австрії	8542	9091,5	11543	11132	11605	11000	9266	8632	7479
Експорт риби до Галичини	5285,5	5119,5	6519	5843	6410	6497	5560	5265	4117
Експорт риби з Австрії до Німеччини	990	1125	1370	1309	1772	1202	1399	2192	2038
Експорт риби з Галичини до Німеччини	45,2	101,5	121,5	107	183	126	348	521	373

Все ж найбільше риби до Австро-Угорської імперії ввозили з Росії. В основному це була свіжа риба. Зокрема, у 1896 році до Австро-Угорської імперії з Росії ввезено риби на суму 988725 золотих, до Румунії – 383175 золотих, Німеччини – 277865 золотих, Італії – 174450 золотих.

Основними постачальниками морської риби до Австро-Угорщини були Німеччина, яка у 1896 році поставила товару на суму 913560 золотих, та Італія – на суму 358740 золотих.

Найбільше оселедця постачали Англія, Німеччина, Норвегія, Швеція і Нідерланди, тріску – Норвегія, Німеччина, Нідерланди та Італія, інші види риби – Англія, Норвегія, Росія, Румунія, Німеччина. Найбільшим постачальником ікри була Росія [32].

Звісно, що для захисту своїх внутрішніх ринків держави застосовували механізми державного регулювання ринку риби. Кожна держава, яка сама

виробляла надлишкову продукцію, захищала свої ринки митом від ввезення з інших країн. Так, Німеччина, яка славилась виловом риби з морів та виготовленням оселедців, щоб захистити внутрішній ринок рибної продукції, ввела у 1901 році мито на ввезення до Німеччини з Австро-Угорської імперії живих коропів у розмірі 15 марок за центнер риби.

Таку звістку експортери риби сприйняли з незадоволенням і зазначали, що такі дії Німеччини спрямовані на знищення рибної галузі Австрії. Більше того, журнал «Окульник» – орган Краківського рибальського товариства розповідав про інформаційну війну, що вибухла у Німеччині: «Багато фахових журналів, що виходять у Німеччині, подають фальшиву інформацію про те, що у Галичині розповсюджене інфекційне захворювання коропа і ввезення його до Німеччини є небезпечним» [33].

Крім високого ввізного мита, запровадженого Німеччиною, надзвичайно довгою і забюрократизованою стала процедура проходження митного оформлення, що спричиняло псування риби, яку ветеринарні лікарі бракували і взагалі не пропускали через кордон. Більше того, Німеччина зобов’язала своє консульство у Львові проводити ветеринарну експертизу риби та раків, яких експортували з Галичини [34].

Зрозуміло, що галицькі рибалки шукали вихід з цієї ситуації, переорієнтовуючи продаж риби в інші країни. Лунали пропозиції спорудити за кошт держави консервний завод по переробці риби, так як консервна продукція, що ввозилась з Істрії (Хорватії), мала добрий попит, наприклад: консерви сардин, які в народі називаються «Москаликами». Але все ж таки найбільші сподівання були пов’язані з тим, що уряд Австрії домовиться із Німеччиною про відміну ввізного мита.

Для покращення товарообігу риби було прийнято звернення до уряду, щоб знизити ціни на перевезення риби колією і покращити умови перевезення. Одна з проблем полягала в тому, що контролювати вагу риби у бочках з водою було важко, а при переважуванні риби поза водою вона задихалась. Крім того, звучала вимога, щоб укласти міждержавні угоди про продаж риби [35].

Для врегулювання двостороннього конфлікту, що виник між Австрією та Німеччиною через експорт риби, 21 листопада 1901 року відбулась нарада в центральному австрійському закладі з охорони інтересів рільництва і лісівництва у справі регулювання мита на рибу. На думку всіх присутніх на нараді, мито, встановлене Німеччиною, негативно впливав на торгівлю рибою. Було прийнято звернення до австрійського уряду з вимогою провести переговори щодо скасування мита, а у випадку відхилення Німеччиною цієї пропозиції запровадити подібні мита на ввезення риби з цієї країни. Австрія також вела агітацію щодо повної заборони ввезення замороженої рибної продукції через її шкідливість для здоров’я, а основним постачальником мороженої продукції була саме Німеччина [36].

Проте Німеччина не була єдиною у введенні ввізного мита. Слідом за нею рішенням від 26 січня 1903 року Росія також запровадила ввізне мито на рибну продукцію – 27 копійок за пуд риби [37].

Краківське рибальське товариство виступило з ініціативою до уряду, щоб торгівля рибою між Австрією та Німеччиною була вільною. На думку товариства, «потрібно запровадити мито на експорт до Австрії риби з Румунії та Росії, а в майбутньому – з Сербії та Італії. У цих країнах географічні та економічні умови були кращими ніж у Австрії, тому й риба у них була дешевшою. Гальмом експорту риби з Австрії є висока вартість перевезення колією» [38].

Через загострення ситуації, з експортом риби у Німеччині це питання у 1902 році розглядалось на парламентській комісії. В результаті було прийняте звернення до німецького парламенту, в якому відзначався негативний вплив встановлення Німеччиною мита на рибу на її споживання [39]. Проте «Німецьке рибальське товариство», обстоюючи власні меркантильні інтереси – недопущення конкуренції на внутрішньому німецькому ринку риби, звернулось у свою чергу уряду Німеччини, з вимогою щоб мито було підвищене з 15, до 25 марок [40].

Різноманітні мита та податки значно здорожували рибну продукцію. Так, у статті «Чи оплачується продавати форель у Парижі» 1904 р. детально описані всі ціноутворюючі перипетії на форель. По перше, щоб продавати рибу на Паризькому ринку, потрібно було навести ділові контакти із тамтешніми торговими представниками. Найбільшим попитом у Парижі користувалась озерна форель ціною від 8 до 13 франків за 1 кілограм, меншим – річкова форель ціною від 5,5 до 8 франків за 1 кг. Якщо у Львові купити 1 кг форелі за 5 франків, то один франк витрачається на різні податки, мита та збори. Крім того, при продажі у Франції риби потрібно було сплатити галицьким риболовам мито за 100 кг риби у розмірі 30 франків у державний фонд, міський акциз – 40 франків, 8% комісійних – за вартість пересилки. 1% відсоток риби дорогою всихав і риба зменшувалась у вазі. Порада для торговців містила наступну інформацію: кращі торги у Парижі відбувались у п′ятницю, суботу і неділю; найоптимальніше пакувати у посилці по 50 форелей до ящика з льодом [41]. Наприкінці XIX століття під час різних святкувань гості та мешканці Парижа (3800000 осіб) з'їли 575 тонн риби, що показує, яким великим попитом користувалась риба [42].

На початку XX ст. Париж в рік споживав 11 тис. оленів та козуль, 200 кабанів, 253 тис. зайців, 500 тис. куріпок, 40 тис. перепілок, 1,2 млн. голубів, 860 тис. диких качок, 3,25 млн. диких кроликів, 6,8 млн. різної пернатої дичини, 22,4 млн. кг риби. З дичини лише 20% добували у Франції, а 80% експортували з Австрії, Німеччини, Росії, Іспанії, Голландії [43].

Для врегулювання харчового балансу в Австро-Угорській імперії було видано розпорядження Міністра внутрішніх справ, фінансів, торгівлі і рільництва «Щодо заборони експорту» від 9 лютого 1915 року. Відповідно до цього розпорядження було заборонено експортувати не лише рибу, але й каву, чай, паприку, збіжжя, рис, муку, картоплю, сало, м'ясо дичини, хліб і мучні вироби [44].

Отже, експорт риби та раків відігравав в економіці Галичини важливу роль. Особливо на зарубіжних ринках цінувались короп та раки. Основною

країною для експорту рибної продукції з Галичини була Німеччина. Серед факторів, що сприяли експорту рибної продукції – її висока ціна на ринках Європи та кулінарні смаки європейців. Для стримування експорту рибної продукції з Галичини європейські країни запроваджували високі мита та здійснювали сумнівні маніпуляції з якістю продукції.

Подальші дослідження за тематикою державного регулювання організації, діяльності з розведення раків та риби в Україні мають здійснюватись у площині вдосконалення механізмів інституалізації галузі. Їх проведення вимагає пошуку нових шляхів та підходів у науково-теоретичному обґрунтуванні.

1. Грушевський М. Історія України-Руси в 11-ти томах, 12 книгах / Михайло Грушевський. – Київ: Наукова думка, 1995. – Т.VI: Житє економічне, культурне, національне XIV-XVII віків. – С.164.

2. Історія української культури/ під заг.ред. Івана Крип’якевича. – Київ: Либідь, 1994. – С.27-28.

3.Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 59-60.

4. Do artykułu: Przewóz ryb kolejami żelaznemi // Okólnik. – 1906. – № 81. – S.61.

5. Rozwadowski Józef Z zapisków dyletanta // Okólnik. – 1897. – № 28. – S.22-23.

6. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S.123-125.

7. Raki//Okólnik. – 1909. – № 107. – S.278.

8. Gospodarstwo rybne u nas dawniej i teraz// Okólnik. – 1907. – № 92. – S.87.

9. Handel rakami i przesyłka takowych// Okólnik. – 1893. – № 50. – S.53.

10. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S.125.

11. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S.123.

12. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – №5. – S.52-54.

13. O raku galicyjskim// Okólnik. – 1896. – № 22. – S.19.

14. O raku galicyjskim// Okólnik. – 1896. – № 22. – S.20.

15. W sprawie przewozu ryb kolejami żelaznemi. // Okólnik. – 1906. – № 80. – S.34.

16. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.121.

17. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 60-63.

18. O raku galicyjskim // Okólnik. – 1896. – № 22. – S.20.
19. Sprawozdanie c. k. inspektora rybactwa krajowego // Okólnik. – 1899. – № 44. – S.28.
20. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – №5. – S.52-54.
21. Nadzwyczajny połów raków // Okólnik. – 1895. – № 15. – S. 34.
22. Leopold Weigl Rak // Łowiec – 1884. – № 8. – S.124.
23. Ochrona raków // Okólnik. – 1898. – № 32. – S.5.
24. Przewóz raków z Rosyi// Okólnik. – 1905. – № 77. – S.166.
25. O raku galicyjskim// Okólnik. – 1896. – № 22. – S.20.
26. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.121.
27. Badania rozsiedlenia ryb // Okólnik. – 1883. – № 3. – S. 68 -70.
28. Karp galicyjski w Holandyi // Okólnik. – 1899. – № 39. – S.32.
29. Przywóz ryb świeżych do Szwajcaryi // Okólnik. – 1903. – № 65. – S.202.
30. W Niemczech południowych jest wielki brak pstrągów // Okólnik. – 1900. – № 49. – S.25.
31. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.121.
32. Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi //Łowiec – 1899. – № 2. – S.13-16.
33. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S.232.
34. Traktaty handlowe // Okólnik. – 1900. – № 46. – S.5.
35. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S.232.
36. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 57. – S.50.
37. Cło rosyjskie od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S.164.
38. Cło od ryb // Okólnik. – 1903. – № 64. – S.130.
39. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 59. – S.136.
40. Cło od ryb // Okólnik. – 1902. – № 56. – S.7.
41. Czy opłaci się przedawać pstrągi do Paryża // Okólnik. – 1904. – № 71. – S.188.
42. Ciekawe szczegóły // Gazeta lwowska. – 1899. – № 250. – 23 maja . – S.3.
43. Drobiazgi myśliwskie//Łowiec Polski. – 1908. – № 20. – S.248.

44.Dziennik ustaw państwa dla królestw i krajów w radzie państwa reprezentowanych. – Wiedeń, 1915. – S.49-53.

Проців О.Р. Експорт рибної продукції Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.: адміністративний, економічний аспекти // Публічне управління та митне адміністрування : наук. зб. / Ун-т митної справи та фінансів. – Дніпропетровськ: Вид-во Ун-ту митної справи та фінансів, 2015 р. – № 2 (13). – С. 28-36.